

*ELEMENTS OF THE COMMUNIST IMAGINARY IN THE NOVEL "UN OM
DIN EST" BY I. GROȘAN*

Lavinia-Ileana Geambei
Assist. Prof., Phd, University of Pitești

Abstract: "Un om din Est" (A man from the East), a long promised novel by Ioan Groșan, appeared in 2010, at Tracus Arts, Bucharest, accompanied by the promise of continuity, since it finishes with the specification "End of volume I".

The novel was received differently by literary criticism and is characterized by sharpness of observation, skillful narrative art, full outline of the leading characters, irony and humor. As Daniel Cristea-Enache shows, the special merit of this author of the 1980s in the novel is that he manages to articulate "atmosphere fragments with those of epic and typology necessity". (<http://atelier.liternet.ro/articol/9358/Daniel-Cristea-Enache/Doua-caiete-si-un-roman-Un-om-din-Est-de-Ioan-Grosan.html>).

The leading characters, two Romanian teachers who live the grey end of Ceaușescu's communist era in a small town A, try to raise the reality in the novel to the intensity and expressiveness of fiction. By these two characters with an important epic and typological role, to whom other two well constructed characters are added, Ioan Groșan – already known as a novelist – becomes a master of derision as reflected in his novel. The collective imaginary is known to feed on a source of remembrances deeply embedded in the social memory. The novel "A man from the East" features elements of the communist imaginary in a mixture of derision, grotesque and burlesque, such as cult of the leader, party life with its famous blasts, communist blocks, magazines, specific food and clothing etc.

Starting from these premises, the paper aims to present the way in which Ioan Groșan recovers the communist imagery of Ceaușescu's last years.

Keywords: imaginary, communism, social memory, party life, derision.

Romanul *Un om din Est*, promis de mult de Ioan Groșan, a apărut în 2010, la Tracus Arte, București, fiind însoțit de o altă promisiune, aceea a continuității, întrucât se încheie cu specificarea „Sfârșitul volumului I”. Romanul a fost mult așteptat de critică și de cititorii lui Ioan Groșan, cărora să le demonstreze că acesta nu este „prin excelență autorul de proză scurtă al generației '80” (Monica SPRIDON, 2005: 430), așa cum era el considerat înaintea apariției

acestui roman, deși compusese și piese de teatru, scrisese deja un roman, semnase o serie de eseuri și texte greu de clasificat generic.

Un om din Est, primit diferit de critica literară, se caracterizează prin finețea și ascuțimea observației, prin abila artă narativă, prin conturul plin al personajelor centrale, prin noutatea compoziției, prin ironie și umor. Dar așa cum arată Daniel Cristea-Enache, meritul deosebit al acestui autor optzecist în acest roman este că el reușește să articuleze „fragmente de atmosferă cu cele de necesitate tipologică și epică” (<http://atelier.liternet.ro/articol/9358/Daniel-Cristea-Enache/Doua-caiete-si-un-roman-Un-om-din-Est-de-Ioan-Grosan.html>).

Personajele centrale, doi profesori de română care trăiesc finalul cenușiu al comunismului ceaușist în orașelul transilvănean A., amândoi cu preocupări literare, încearcă să ridice romanescul existențial la intensitățile și expresivitățile ficțiunii. Prin aceste două personaje, cărora li se alătură încă două personaje foarte bine construite, cu rol epic și tipologic foarte important, Ioan Groșan devine, așa cum era deja cunoscut ca nuvelist, un meșter al deriziunii românești.

Așa cum se știe, imaginarul colectiv se hrănește dintr-un bazin de amintiri adânc întipărite în memoria socială. Romanul *Un om din Est* readuce în prim plan elemente ale imaginarului comunist, într-un amestec de deriziune, grotesc și burlesc, așa cum ar fi cultul conducătorului, viața de partid, cu chiolhanurile renumite, blocurile și interioarele comuniste, mâncarea specifică, revistele comuniste, îmbrăcămintea specifică etc.

Pornind de la aceste premise, prezenta lucrare își propune să urmărească felul în care se reface în romanul lui Ioan Groșan imaginarul comunist al ultimilor ani ceaușști.

Un om din Est are o arhitectură mobilă, cu alternări de planuri și modificări de perspectivă. Astfel, este structurat în două „Părți”, în care alternează planul narațiunii la persoana a treia cu cel epistolar, *Din însemnările erotice ale lui Nelu Sanepidu*, demarcația între cele două fiind vizibilă și la nivelul tehnoredactării, cel din urmă fiind scris cu italice. Experiențele erotice rememorate de profesorul de română Nelu Cucerzan, zis Sanepidu, aflat la vârsta de treizeci de ani, devin în mod foarte subtil adevărate experiențe social-erotice. Dacă acesta descrie cu lux de amănunte ceea ce a trăit, celălalt profesor de română, prietenul și colegul de cancelarie Iuliu Borna, reușește, prin scrisul său, să influențeze uneori realitatea. Așadar, primul descrie realitatea, celălalt o „pre-scrie”. Astfel, așa cum observă același Daniel Cristea-Enache, „romanul are o vitalitate prozastică datorată și acestei permanente modulări,

glisajului fin sau, dimpotrivă, rapid de la o realitate exterioară, accesată prin diversele experiențe erotice ale lui Nelu Sanepidu, la una care se va materializa, halucinant, din filele lui Iuliu Borna” (<http://atelier.liternet.ro/articol/9358/Daniel-Cristea-Enache/Doua-caiete-si-un-roman-Un-om-din-Est-de-Ioan-Grosan.html>).

Romanul *Un om din Est*, proză echilibrată și matură, enunță și el ceea ce Monica Spiridon consideră „supratema” întregii creații a lui Ioan Groșan, „raportul de forțe dintre literatură și viață” (Monica SPIRIDON, *op. cit.*: 430). Așa cum am afirmat deja, scrisul personajului Iuliu Borna reușește uneori, cu o exactitate care îl șochează în primul rând pe el însuși, să dirijeze scene din realitate, cu ținutele oamenilor, cu intervențiile, limbajul și experiențele lor. Astfel, câteva pagini scrise de Borna cu o lună înainte și publicate sub forma unei povestiri cu titlul *Vânătoare în Evul Mediu*, descriu cu minuțiozitate scena ulterioară a vânătorii la care participă însuși Ceaușescu, urmată de „ospățul” de partid, la care Borna nu luase parte. Povestirea devine astfel una alegorică, încifrată. Chemat de maiorul Dobre, el însuși personaj în povestire, devenit „biv-vel-vornicul Dobrotă”, să dea explicații și să indice persoanele care i-au furnizat informații despre cum au decurs vânătoarea și ospățul, profesorul Borna, după un savuros dialog referitor la „decodificarea” povestirii „cu cheie”, îi explică maiorului că el a scris textul cu o lună înainte de vânătoare. Nefiind crezut, continuă: „Eu, vedeți... chiar am inventat scena, scenele... toate, aproape toate... adică nu le-am inventat, le-am... le-am ... cum să vă spun... Eu am... mi-am descoperit o capacitate de a prescrie niște lucruri, care după aia se-ntâmplă... nu știu dacă înțelegeți... [...] Tot ce scriu... sau aproape tot... se transformă în realitate... pot să vă și demonstrez...” (p. 256). Pentru asta, Iuliu Borna îi arată maiorului Dobre un teanc de foi scrise cu o zi înaintea întâlnirii, atunci când primise telefonul prin care era chemat să dea explicații. Înmărmurit și scos din minți, maiorul observă că textul din foi părea o reproducere a întregii discuții dintre cei doi, sau mai degrabă o anticipare. În felul acesta, Iuliu Borna determină într-un fel realitatea.

Toată nebunia vieții din ceaușism, caracterul tentacular al sistemului comunist sunt descrise în roman printr-un amestec de deriziune, grotesc și burlesc. Romanul lui Ioan Groșan construiește un imaginar carnavalesc care întoarce pe dos valorile ideologiei oficiale. Retorica diverselor „organe” ale puterii dictatoriale, limba de lemn din mass-media comunistă, discursul totalitar, dogmatic, fundamental fals, propunând o lume de simulacre, spectacol verbal tragi-comic sunt și ele vizate în roman. Ioan Groșan reliefează procesul degradării limbajului, subminând mai ales limba de lemn a epocii totalitariste, lexicul mortificat, încărcat cu lozinci

și formule optimizante. Astfel, personajul Willy Schuster, își amintește cum, fiind student în anul al II-lea, chemat în fața decanului Facultății de Silvicultură și a secretarului organizației de partid, după o noapte de pocher și băutură, cuprins de teama exmatriculării, ca din senin, din nu se știe ce „străfunduri întunecate și ipocrite ale memoriei, din ce coșmaruri idioate și nedigerate îi venise în gură, ca o vomă bruscă, acea bolboroseală STAS” despre ce învățase la învățământul politic: „Că statul nostru, partidul, duc o politică înțeleaptă, de îmbunătățire permanentă a condițiilor de trai – începuse el, din senin, să turuie – că, strâns uniți în jurul partidului, al secretarului său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, români, maghiari, germani și de alte naționalități nu precupețesc niciun efort pentru propășirea continuă, a patriei noastre socialiste [...]”(p. 49-50). Legătura strânsă dintre trăirea imediată și trăirea verbală, prin acest discurs, devenit formă de manipulare a societății, de mutilare a ființei, demonstrează, totuși, o conștientizare din partea personajului și a comunității în general, a farsei grotești la care obliga discursul. Astfel, același Willy meditează: „Cu un fior de greață ce părea să i se-nfiripe chiar în stomac, ca un efect al amestecului de suc gastric și votcă, realizase că toate acele vorbe de care el încercase să se ferească și în școala generală, ca pionier, și în liceu și în facultate, ca utecist, toate acele formule de la economia politică, de la orele de socialism științific, toate acele lozinci atârinate pretutindeni, în clase, la porțile și pe pereții întreprinderilor, toate acelea pe care crezuse că le poate ignora, cum ignori câteva hârtii aruncate cu o zi înainte la gunoi, de fapt îl ținuseră ele sub ochi și-n cele din urmă îi intraseră în sânge, în creier” (p. 55). Cu toate acestea, Willy Schuster începe să simtă, alături de această uluire și rușine, și un fel de bucurie parșivă că se descurcase în biroul decanului. Din acel moment, el devine un „iscusit” al frazeologiei comuniste, el face textele telegramelor de adeziune, inclusiv în „prezentul” narativ, când este inginerul silvic care caută neconținut un cerb ce refuză să i se arate. Aceste telegrame de adeziune, compuse cu râvnă de el, nu mai sunt doar un fals, ci și o nouă structură a realității. Așadar, printr-un personaj ca Willy Schuster, Ioan Groșan, spre deosebire de romanul Rezistenței, inversează, așa cum arată Daniel Cristea-Enache, raportul dintre adevărurile individului și cele oficiale, de data acesta nemaiprevalând primele: „Între o viață fără lozinci, dar atât de meschină, dominată parcă de un paralelipiped imens de gunoi de vacă de la ferma zootehnică a I.A.S.-ului «Unirea», și o «realitate» lozincardă, dar conectând existența provincială la sfera de decizie a Centrului, sasul care trișează la pocher alege butaforia. Puterea din depărtare, oricând actualizabilă și verificabilă prin extensiile ei regionale,

e mai ispititoare decât orice”. (<http://atelier.liternet.ro/articol/9358/Daniel-Cristea-Enache/Doua-caiete-si-un-roman-Un-om-din-Est-de-Ioan-Grosan.html>).

Cultul personalității a avut în comunism un însemnat rol de manipulare la nivel imagologic. Prin excesul de imagine și de omagii la adresa conducătorului, imaginarul colectiv este supus unei agresiuni sistematice. Când studentul Willy, nevoit să scrie până a doua zi o telegramă de adeziune, caută febril prin arhiva ziarelor din sediul Asociației Studenților Comuniști ziarul „Scânteia”, de unde să ia telegrama de adeziune trimisă de județul Sălaj, pe care să o modifice puțin și să o semneze ca și cum ar veni din partea studenților din anul al III-lea de la Silvicultură, rămâne impresionat dându-și seama că în toate acele mesaje, pe care le citește în diferite ziare ale epocii, nu raportarea, generală sau concretă, a realizărilor precumpănea, ci persoana căreia îi erau adresate, „adică Tovarășului, care se confunda cu însăși Plenara” (p. 61). În acele telegrame de adeziune întâlnește multe dintre expresiile concentrate care alcătuiau, la nivelul limbajului, cultul conducătorului, expresii prin se dorea construirea imaginii infailibile a Tovarășului: „Eroi între eroii neamului”, „gânditor vizionar de largă cuprindere”, „profund cunoscător al realităților românești”, „ctitor de istorie națională”, „cel mai stimat și iubit fiu al poporului”, „neîntrecut promotor al păcii”, „exemplu luminos pentru tânăra generație”. Willy, care își va însuși foarte bine acest limbaj lozincard, meditează totuși amar-ironic: „Niciodată nu se gândise până atunci că o ființă, o singură ființă omenească poate strânge atâtea elogii, ca și cum toată lumea (sau cel puțin toți cei care semnau articolele în numele lor sau al colectivelor lor) ar fi trăit sub imperiul unei hipnoze în masă, al unei vrăji. Se simțise mic. Se simțise amețit. I se făcuse chiar frică. Era ca și cum el, care trăia într-o lume pe care o credea normală, cu partide de pocher, cu gagici, cu fițuici pentru examene, cu escapade pe munte sau în vastele păduri din jurul satului natal, ar fi fost fără veste azvârlit într-o alta, într-o lume unde toți țineau ochii în sus, spre Tovarăș, și nu puteau bolborosi decât laude” (p. 61).

Așa cum am afirmat mai sus, cultul conducătorului nu se construia numai la nivelul limbajului, ci și prin excesul de imagine, taboul lui fiind omniprezent. Acest aspect este ridiculizat de narator într-o secvență narativă care îl are ca protagonist pe Grigore Samsaru, profesor de biologie în același orașel A. După ce acesta îl corectează „afabil” pe un „pionier” care îl salutase cu formula „domnule profesor”, atrăgându-i atenția că trebuie să i se adreseze cu „*tovarășe* profesor”, conform unei dispoziții recente, venite „de sus”, trăiește mândria omului care a înțeles „realitățile zilei”: „De pe peretele din față, încadrat de steaguri, chipul

mare, calm-surâzător al Tovarășului, păru să-l aprobe tacit” (p. 63). Figura Tovarășului tronează, este în vârful unei ierarhii foarte bine puse la punct, fiindcă „aproape fiecare personaj poate apărea, succesiv și alternativ, într-o lumină a agresivității oficioase sau într-una a umilinței ierarhice. Mereu *cinewa* va fi mai sus decât altcineva, și tot așa, până la figura sacrosanctă a Tovarășului prim, Ceaușescu” (<http://atelier.liternet.ro/articol/9358/Daniel-Cristea-Enache/Doua-caiete-si-un-roman-Un-om-din-Est-de-Ioan-Grosan.html>).

Un personaj remarcabil al romanului, un personaj întru totul realist, prin prisma condiției căruia este filtrată realitatea, este acest profesor de biologie, Grigore Samsaru (cu nume parodic intertextual, a la Kafka). Ridicolul profesor înțelege că, dacă nu devine membru de partid, nu are nicio șansă „să se ridice”, nici măcar de o excursie în Bulgaria nu poate beneficia și el, ori nici măcar de o sticlă de „Pepsi”, la un sfert de litru, aceasta fiind destinată doar membrilor de partid. După ce încercase să intre în partid în vremea studenției, fără sorți de izbândă, dosarul său având o „pată”: tatăl, predicator adventist, Grigore Samsaru părăsise ani bun acest gând. Însă, după ce tatăl a murit, considerând că „pata” din dosarul lui a dispărut, profesorul de biologie își dorește cu râvnă să intre în partid și ajunge să aibă viziuni care ideologizează totul, încât natura întreagă îi apare ca fiind Partidul unic: „... în spatele pleoapelor acum închise i se contură viziunea uimitoare – dar cât de limpede, de adevărată! – a întregii naturi ca o organizație, ca un partid puternic, unic. [...] Natura ca o imensă, ca o și mai imensă Uniune Sovietică, plină de organizații de bază hotărâte, ferme, decise să-și urmeze neabătute calea: organizația de bază a berzelor, organizația de bază a harnicilor popândăi [...] – oho, sute, mii, milioane de organizații de bază formând dulcea dictatură a naturii în care ne naștem, în care trăim și la sânul nevăzut al căreia, cu cugetul împăcat, cu sentimentul datoriei împlinite, ne-ntoarcem cu toții la un moment dat” (p. 67-68). Așadar, acest Grigore Samsaru, care va apela la tovarășa Szekely, secretara organizației de bază din școală, pentru a intra în Partidul unic, este un personaj foarte bine construit, care ajunge să-și lărgească realitatea mărunță văzând-o prin lentila dilatatoare a ideologiei unice, ilustrând astfel figurile și tiparele ideologice care domină romanul lui Ioan Groșan. De exemplu, după ce a avut revelația necesității de a intra în partid, Grigore Samsaru are încă o revelație, aceea de a face ceva mareț pentru țară, încât să-l impresioneze pe Tovarășu’ și să fie felicitat și decorat chiar de către acesta. Ajunge astfel să aibă o nouă viziune, absurdă, dar care demonstrează capacitatea lui de a ideologiza și care, în același timp, oferă scriitorului ocazia de a strecura informații despre relațiile externe ale României ceaușiste, despre economia ei, despre exagerările din rapoartele producției

industriale. După ce citise în revista „Magazin” despre forțele nebănuite care zac în creierul uman, despre puterea bioenergiei, imaginația profesorului Samsaru o luase razna, închipuindu-și că, datorită unor asemenea puteri din propriul cerebel, reușise „să facă să se deplaseze pe sub pământ, fără știrea nimănui, zăcămintele de țitei din Golful Persic până în zona noastră subcarpatică, tăindu-le astfel arabilor macaroana. Sondele de la Moinești, Drăgășani, Câmpina, în general toate sondele din curbura Carpaților ar începe să duduie, să dea pe dinafară și, desigur, până la urmă s-ar afla, cu mijloace specifice, discret, să nu se prindă arabii și să protesteze, care-i sursa acestei neașteptate bogății: puterea minții profesorului de biologie Grigore Samsaru, de la Școala generală nr. 1, din orașelul A., care nici măcar nu e membru de partid” (p. 233). În astfel de fragmente, istoria politică și anecdoticul se leagă organic între ele. Tot prin Grigore Samsaru, care ia parte la o scenă de vânătoare, într-o postură penibilă, sperând că îl va întâlni pe însuși Tovarășul, ni se descrie viața de partid, cu minciunile ei, chiolhanurile ei. Căci, după ce Tovarășul, reușește să vâneze un cerb bătrân și șchiop, dar despre care crede că este un adevărat trofeu, care poate deveni „un record mondial”, reprezentanții locali ai organizației de partid, alături de cei „de la centru”, inclusiv maiorul Dobre, participă la o petrecere pe cinste, cu gulaș, cu fripturi de vită și de cerb, cu rachiu și vin de cea mai buna calitate, cu muzică și dansuri populare, toate acestea creând o imagine care contrastează cu altă imagine, din epistolarul lui Nelu Sanepidu, caracterizată de sărăcia poporului.

Prin relatarea celor șapte aventuri erotice ale lui Nelu Sanepidu, cel care își propune să întâlnească, de fapt, prin femeie acel „spiritus loci”, se reface viața comunistă a anilor '80, cu oamenii ei, cu ținutele lor, locuințele lor, mâncarea specifică etc., încât cine a trăit în acea perioadă recunoaște cu ușurință acel stil de viață întipărit bine în memoria colectivă. De pildă, întâlnirea cu Saveta, muncitoarea de la Întreprinderea „Progresul” (nume specific comunist), din Făurei, oraș „născut” de comuniști, localitate urbanizată forțat, îi dă prilejul lui Nelu să descrie lumea muncitorilor de aici, mizeria și urâtul vieții, începând cu felurile de mâncare servite la restaurantul „Covorul Roșu” (nume ironic), al cărui bar, prin descrierea din roman, devine unul tipic anilor ceaușiști, rămas în imaginarul colectiv: „«barul» lipit alături, cu măsuțe și scaunele joase pătate de scrum și resturi de băutură, era ticsit de acel lumpen proletariat simpatice pe care-l întâlnești în orice crâșmă de provincie sau de cartier din Capitală, la orice oră din zi începând cu ora zece, bând «amestecate», adică alcooluri tari îndoite cu siropuri de vișine sau cireșe” (p. 101). De asemenea, al doilea fel de mâncare, „specialitatea bucătarului”, reprezintă o mâncare specifică restaurantelor de tip cantină ale acelor ani: „șnițel de porc fript

în ulei rânced, cu garnitura aferentă, clasică: grămăjoare de mazăre verde de conservă, de orez cam cenușiu, de pireu vălurit de cartofi și feliuțe de sfeclă” (p. 104). Așa cum se cunoaște, nerespectând nicio etică a urbanismului, programul de „sistemizare a teritoriului și localităților urbane și rurale”, lansat de Ceaușescu, a reprezentat un adevărat dezastru din punct de vedere arhitectural. Astfel, Nelu Sanepidu descrie blocurile „hidoase” din Făurei: „Acestea erau «tipizate», clădiri nici cal, nici măgar, cu patru etaje, fără lift, dar cu acoperiș de țiglă, ca la o casă țărănească” (p. 105). De asemenea, „sistemizarea”, care a început ca un program de aducere a țăranilor din mediul rural în acel urban, prin industrializarea masivă, a modificat substanțial structura societății, conducând la numeroase probleme de ordin social. De aceea, într-un oraș precum Făurei blocurile acestea, privite din interior, păreau „a fi suferit efectele unei implozii devastatoare: cutii poștale de tablă sparte, răsucite, fără ușițe, grilaje de scară fără balustradă, trepte de scări sparte de parcă toți locatarii le urcau în bocanci de alpiniști, cu cuie, escaladând un ghețar, sârme ieșind din plafoane în așteptarea unui bec etc.” (p. 105). Așa cum se observă deja din aceste fragmente citate, „dacă tehnica narativă a majorității optzeciștilor rămâne predominant acustică (transmisia directă, înregistrarea pe bandă ș.a.m.d.), el [Groșan] este un autor la care vizualitatea triumfă” (Monica SPIRIDON, *op. cit.*: 431). De pildă, felul în care Nelu Sanepidu descrie camera Savetei, un amestec de sufragerie și dormitor, cu obiecte și mobilier ce alcătuiesc imaginarul comunist al locuinței, demonstrează acest primat al vizualului, cu valorificarea detaliului semnificativ: „Am privit în jur. O canapea extensibilă deasupra căreia atârna – ai ghicit! – carpeta cu «Răpirea din serai», o blăniță de miel la picioarele patului, un bufet cu vitrină în care erau un pește de sticlă, o balerină de porțelan cu «tu-tu»-ul ciobit într-o parte, un cartuș gol de Kent și-un volum, stingher, din BPT. M-am apropiat: *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă” (p. 106-107).

Prin altă experiență erotică, de fapt social-erotică, trăită și rememorată de Nelu Sanepidu, cea cu Mariana din București, „femeia Republicii”, scriitorul introduce o adevărată teorie despre mărcile de țigări din comunism și semnificațiile lor, imaginea pe care o creează fumătorului respectiv. Astfel, Nelu Sanepidu, care încearcă să se dea drept un american din Dallas, român după tată, suedez după mamă, pentru a o impresiona pe Mariana, îi explică prietenului său, Iuliu Borna, de ce purta, în momentul în care încerca să o cucerească, în buzunarul din dreapta jos al sacoului un pachet început de Kent, în stânga unul desfăcut de BT, iar în cel interior de la piept, unul, cam scuturat, de „Carpați fără” [filtru]. Iată ce semnificație aveau mărcile de țigări, mai ales la țară, la nunți: „Dacă vii de la oraș și fumezi Carpați fără,

ești în genere un pârlit simpatic. Dacă fumezi BT înseamnă că ești pe drumul cel bun, mai ai puțin și te realizezi. Dacă însă fumezi Kent, te-ai ajuns, ești Cineva, un om cu greutate pe care lumea se poate baza, ceva mai presus chiar decât un activist de partid de la Centru, care, din modestie patriotică, nu-și permite să tragă kentane, ci se mulțumește cu luxul autohton al țigărilor Snagov” (p. 164). Acest episod, în care Mariana, fata venită în Capitală de la țară, de undeva din Argeș, este impresionată de acest „fiu de petrolist”, pe care îl aseamănă cu J.R., personajul din serialul „Dallas”, la modă în acei ani, poate fi interpretat și din perspectiva imagologiei. Se construiește aici o adevărată heteroimagine, care devine până la urmă un fel de monedă cu două fețe. Pe de o parte, felul în care se lasă sedusă Mariana de acest așa-zis american arată că America din imaginarul popular reprezintă o imagine cu funcție compensatorie, căci această Americă înseamnă un loc al binelui, al eleganței, al îndestulării, adică a tot ceea ce le lipsea lor, românilor, care trăiau într-un mediu afectat de descompuneri. Pe de altă parte, acestei imagini i se opunea imaginea oficială, cea cultivată de comuniști, cea creată în presă, învățată la școală și acceptată docil de toți, cea care ținea de mitul anticapitalismului. Spre această imagine ajunge și Mariana la finalul acestei aventuri bovarice. Când, la întâlnirea de la ora unu și jumătate, din Piața Operei, Nelu Sanepidu, devenit Dagmar Stratulat Junior, nu se mai prezintă, ca un laș, și-o imaginează pe Mariana „cum o fi așteptat, săraca, acolo, întâi cu emoție, cu speranțe un sfert de ceas, apoi cu nedumerire o jumătate de oră, ca la urmă, la capătul unui ceas întreg, cu ură pentru acest yankeu denaturat, pentru acești americani ipocriți care, precum pe bunicii ei din anii '50, au lăsat-o cu ochii în soare. Și m-am gândit, dragă Iuliu, ce chestie: încă o lovitură dată imperialismului” (p. 185).

Din comunismul dejist, romanul face referire la întemnițarea abuzivă din motive politice. De pildă, aflăm că oncle Serafim, soțul săsoaicei Hilde tante, mătușa lui Nelu Sanepidu, trecuse mai întâi prin închisoarea de la Sighet, apoi, după o scurtă eliberare, a fost din nou întemnițat la Aiud, unde a și murit. Din experiența aceasta cruntă, Hilde tante, cu mintea ei ordonată, și-a dat seama că „acel «ceva» care în timpurile pe care le-a trăit și le trăia ea hotărăște soarta unui om, a tuturor oamenilor de fapt, acel «ceva» e Politica” (p. 139). Hilde tante a înțeles astfel că acest „Dumnezeu ivit dintre oameni” trebuie să poată fi „dibuit”, să te poți feri de el, iar pentru asta ea s-a abonat la ziarul „Scânteia” și la revista „Magazin istoric”, cele două alcătuind imaginarul comunist al presei. Hilde tante este omul care învață să trăiască precaut cu acest „Dumnezeu”. Prin acest personaj, se introduc în țesătura romanescă acele date/evenimente politice care au marcat memoria colectivă în comunism. Iuliu Borna, vizitând

cămara lui Hilde tante, observă cu surprindere că sticlele și borcanele cu gemuri, dulcețuri, băuturi, aveau capace ceruite, pe care erau inscripții de tipul: „Dulceașă de cireșe. Mai 1984. Inaugurarea Canalului Dunăre-Marea Neagră” sau „Pastă de măceșe. 1985. Plenara C.C. pe probleme de agricultură” sau „Gem de coji de portocală. Martie 1987. Vizita tov. N. Ceaușescu în Zair”. Sugerându-se absurdul acestui regim politic și inaderența la real, dar mai ales grotescul, naratorul introduce ironic o viziune a lui Iuliu Borna, în care Hilde tante apare „învârtind cu o lingură energică în mari oale și cazane puse pe foc, cu un ochi în «Scânteia» și cu celălalt atentă să nu se afume, să nu se taie ori să se prindă de fund toate delicatessurile alea” (p. 140). Tot ea este cea care din 1978 „încoace”, deschidea de ziua Tovarășului, 26 ianuarie, butoiul cu varză murată și gătea o inegalabilă mâncare de varză cu costiță de porc, la care avea și invitați.

Așadar, prin evenimentele narate, prin tipologia personajelor, prin savoarea limbajului, prin refacerea discursului dogmatic, lustruit și alienant, romanul *Un om din Est* construiește imaginarul comunist din ultima perioadă a lui Ceaușescu, reconstituie o lume complexă, populată mai ales de personaje care trăiesc experiențe ale compromisului etic, suferă de pasivitate, de conformism, adică de filozofia sumară a omului comun, majoritar în societatea românească din comunism.

Bibliografie

Cristea-Enache, Daniel, <http://atelier.liternet.ro/articol/9358/Daniel-Cristea-Enache/Doua-caiete-si-un-roman-Un-om-din-Est-de-Ioan-Grosan.html>, accesat în septembrie 2015.

Groșan, Ioan, *Un om din Est*, București, Tracus Arte, 2010.

Spiridon, Monica, *Groșan, Ioan*, în *Dicționarul general al literaturii române*, E/K, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.